دِینی طلبہ

پر خرچ کرنا

27-February-2020

ہفتہ وار سنتوں بھرے اجتماع میں ہونے والا

سنتوں بھرا بیان

(For Islamic Sisters)

27فيبروري 2020 تي پاڪستان جي هفتہ وار اجتماعن ۾ ٿيندڙ بيان

ديني شاگردن تي خرچ ڪرڻ

هن بيان ۾ اوهان ڄاڻي سگهندؤ

- اصحابِ صفہ ۽ انهن جو شوقِ علمِ دين؟
- رَسولُ الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اصحابِ صفہ سان ڇو محبت ڪندا هئا ؟
- رَسولُ الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو ديني طالبن جي لاءِ خرچ ڪرڻ
- صحابہ ڪرام عَلَيْهِمُ الرِّضْوَان جو ديني طالبن جي لاءِ خرچ ڪرڻ
- حضرت امام اعظم ڪنهن جي ڪفالت ۾ ڪئي ۽ علمِ دين ڪيئن سيکاريو؟
- ديني ڪمن ۾ خرچ ڪرڻ جا فائدہ ۽ ان جي اهميت

پيشڪش

مجلس اَلْمَدِيْنَةُ الْعِلْمِيہ

(شعبہ بياناتِ دعوتِ اسلامي)

هرمبلغ بيان ڪرڻ کان پهريان گهٽ ۾ گهٽ تي پيرا پڙهي

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ

اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ؕ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ؕ

ديني شاگردن تي خرچ ڪرڻ

اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ الله وَعَلٰى اٰلِكَ وَاَصْحٰبِكَ يَا حَبِيْبَ الله

اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ الله وَعَلٰى اٰلِكَ وَاَصْحٰبِكَ يَا نُوْرَ الله

درود پاڪ جي فضيلت

حضرتِ سَيِدُنا حَفص بن عبدُالله رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه جو بيان آهي تہ مون اِمام اَلْمُحَدِّثِين حضرتِ سَيِدُنا اَبُو زُرعَہ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه کي سندن وَفات کان پوءِ خواب ۾ ڏٺو تہ هو پهرين آسمان تي ملائڪن کي نماز پڙهائي رهيا آهن. مون پڇا ڪئي: اي اَبُو زُرعَہ! اوهان کي اهو اِعزاز ڇ مرتبو ڪيئن مليو؟ انهن اِرشاد فرمايو: ”مون پنهنجي هٿ سان ڏهہ (10) لک حَديثون لکيون آهن ۽ مان هر حديث ۾ دُرود پاڪ پڙهندو هئس ۽ نبي رَحمت، شفيعِ اُمّت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو فرمانِ عاليشان آهي تہ جيڪو مُسلمان هڪ ڀيرو مون تي دُرُود شريف موڪليندو آهي تہ الله پاڪ ان تي ڏهہ رَحمتون نازِل ڪندو آهي“. (شرح الصدور،باب في نبذ من اخبار من رأي الموتي ...الخ،ص ۲۹۴)

سر سے پا تک کروڑ بار سلام اور سراپا پہ بے شمار درود

دل میں جلوے بسے ہوئے تیرے لب سے جاری ہو بار بار درود

قبر میں خُوب کام آتی ہے بیکسوں کی ہے یارِ غار دُرُود

(ذوقِ نعت، ص، ۱۲۴-۱۲۵)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! ثواب حاصل ڪرڻ خاطر بيان ٻڌڻ کان پهريان سٺيون سٺيون نِيتون ڪري ونون ٿيون. فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ: "نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِّنْ عَمَلِه" يعني مسلمان جي نِيّت ان جي عمل کان بهتر آهي. (المعجم الكبير،سهل بن الساعدي...الخ ج 6، ص 185، الحديث: 5942)

ٻه مدني گُل: (1) بغير سٺي نيّت جي ڪنهن به نيڪ عمل جو ثواب ناهي ملندو.
(2) جيتريون سٺيون نِيّتون وڌيڪ، اوترو ثواب به وڌيڪ.

بيان ٻڌڻ جون نِيّتون

۞ نگاهون جهڪائي پوري توجهه سان بيان ٻڌندس ۞ ٽيڪ لڳائي ويهڻ بدران علمِ دين جي تعظيم خاطر جيترو ٿي سگهيو ٻئي گوڏا وِڇائي ويهندس ۞ ضرورت پوڻ تي ٻين اسلامي ڀينرن جي لاءِ سِرڪي جاءِ ڪشاده ڪندس ۞ ڌِڪو وغيره لڳو ته صبر ڪندس، گهوري ڏسڻ ۽ اٽڪڻ کان بچندس ۞ صَلُّوا عَلَي الحَبِيب! اُذْكُرُوالله , تُوبُوا اِلَي الله! وغيره ٻڌي ثواب ڪمائڻ ۽ صدا لڳائڻ واريءَ جي دِل جوئي جي لاءِ آهسته آواز سان جواب ڏيندس ۞ بيان کان پوءِ پاڻ اڳتي وڌي سلام، مصافحو ۽ انفرادي ڪوشش ڪندس-دوران بيان موبائل جي غيرضروري استعمال کان بچندس،نه بيان ريڪارڊ ڪندس نه ئي ٻئي ڪنهن قسم جو آواز ڇو ته ان جي اجازت ناهي،جيڪو ڪجهه ٻُڌندس،ان کي ٻڌي ۽ سمجهي ڪري ان تي عمل ڪرڻ ۽ ان کي بعد ۾ ٻين تائين پهچائي نيڪي جي دعوت عام ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪندس.

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اڄ جي بيان جو موضوع آهي "**ديني شاگردن تي خرچ ڪرڻ**" اڄ اسان انهيءَ باري ۾ صحابهءِ ڪرام عَلَيهِمُ الرِّضْوَان ۽ ٻين بزرگن جا اهڙا واقعا ٻڌنديون سين جن دِينِ اسلام جي سربلندي جي لاءِ پنهنجو وقت ڏيڻ سان گڏوگڏ پنهنجو مال به خرچ ڪيو. اڄ جي دور ۾ اسان دِيني شاگردن جي

ڪھڙي طرح سان خدمت ڪري سگھون ٿيون؟ ھن باري ۾ ڪجھ مدني گل ٻڌنديون سين. سچو بيان مڪمل توجھ سان ٻڌڻ جي نيت ڪريو.

علمِ دين جي پياسن تي مال خرچ ڪيو

حضور نبي پاڪ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ھڪ سفر تان واپسيءَ تي خاتونِ جنت حضرت فاطمہ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا جي گھر تشريف وٺي آيا پر گھر جي دروازي تي ھڪ پردو ۽ پنھنجي لختِ جگر جي ھٿن ۾ چاندي جا ٻہ ڪنگڻ ڏسي واپس موٽي ويا. حضرت ابو رافع رَضِیَ اللهُ عَنْه خاتونِ جنت رَضِیَ اللهُ عَنْهَا جي خدمت ۾ حاضر ٿيا تہ اھي روئي رھيون ھيون، انھن مصطفٰي جانِ رحمت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي موٽي وڃڻ جي خبر ڏني تہ حضرت ابورافع رَضِیَ اللهُ عَنْه بارگاھ رسالت ۾ حاضر ٿي واپسي جو سبب پڇيو، رسول اڪرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن ارشاد فرمايو: دروازي تي موجود پردي ۽ چاندي جي ڪنگڻن جي سبب مان واپس موٽي پيس. (ابو داود، كتاب الترجل، باب ما جاء في الانتفاع بالعاج،۴/ ۱۱۸، حديث :۴۲۱۳، بتغير)

حضرت ابو رافع رَضِیَ اللهُ عَنْه خاتونِ جنت رَضِیَ اللهُ عَنْهَا کي ھن ڳالھ جي خبر ڏني تہ انھن پردو ڦاڙي ڇڏيو ۽ ڪنگڻ حضرت بلال رَضِیَ اللهُ عَنْه جي ھٿان بارگاھ رسالت ۾ موڪلي ڇڏيا ۽ عرض ڪيو: مان ھي ڪنگڻ صَدَقو ڪيان ٿي، اوھان جتي مناسب سمجھو اتي خرچ ڪري ڇڏيو. غريبن جي والي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حضرت بلال رَضِیَ اللهُ عَنْه کي ارشاد فرمايو: انھن کي وڪڻي اھلِ صُفّہ تي خرچ ڪري ڇڏ. پوءِ حصرت بلال رَضِیَ اللهُ عَنْه اھي ٻئي ڪنگڻ اڍائي درھمن ۾ وڪڻي اصحابِ صفہ تي صدقو ڪري ڇڏيو. ان کان پوءِ پيارا مصطفٰي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ پنھنجي نياڻيءَ جي گھر تشريف وٺي آيا ۽ ارشاد فرمايائون: توھان تي منھنجا ماءُ پيءُ فدا (مان فدا منھنجا ماءُ پيءُ فدا انتھائي محبت وعظمت ظاھر ڪرڻ جي لاءِ چيا ويندا آھن) توھان تمام سنو ڪيو. (سنن النسائي، كتاب الزينة، باب الكراهية للنساء في اظهار الحلي والذهب ، ص۸۲۰، حديث:۵۱۵۰ ،بتغير)

مفسرِ قرآن مفتي احمد يار خان نعيمي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائن ٿا: حضور صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سفر ۾ تشريف کڻي ويندا ھئا تہ پھريان سمورن گھر وارن کان موڪلائيندا

هئا سڀ کان آخر ۾ حضرت فاطمہ زهرا رَضِیَ اللّٰہ عَنْہا کان موڪلائيندا هئا ۽ جڏهن سفر تان واپس موٽندا هئا تہ سڀ کان پهريان بي بي فاطمہ رَضِیَ اللّٰہ عَنْہا جي گهر تشريف کڻي ايندا هئا پوءِ ٻين اهلِ بيت وٽ ايندا هئا. مطلب تہ ويندا ها تڏهن بہ سندن جي گهران کان ٿي ويندا ها ۽ ايندا ها تڏهن بہ سندن جي گهر ۾، ان گهر جي عزت تي لکين سلام. دروازي تي لٽڪيل پردي ۽ ڪنگڻ جي باري ۾ فرمائن ٿا: دروازي جو اهو پردو غالبًا تصويرن وارو هو ۽ چاندي جا ڪنگڻ ڇوڪرن (يعني امام حسن و امام حسين رَضِیَ اللّٰہ عَنْہما) جي لاءِ هئا، مردن جي لاءِ ڪنگڻ حرام آهن ۽ تصويرن وارو پردو پڻ حرام آهي. بي بي فاطمہ رَضِیَ اللّٰہ عَنْہا کي انهن شين جي حُرمت جي اجان تائين خبر نہ هئي. ان ڪري پاڻ رَضِیَ اللّٰہ عَنْہا انهن شين ڏانهن ڌيان نہ ڏنائون، نہ تہ اهلِ بيتِ نبوت ڄاڻي واڻي ناجائز ڪم نٿا ڪري سگهن. پاڻ رَضِیَ اللّٰہ عَنْہا حضور صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي صرف ناراضي ڏسي پڙدو ڦاڙي ڇڏيو ۽ ڪنگڻ حضور جي بارگاهہ ۾ صدقو ڪرڻ جي لاءِ موڪلي ڇڏيا. تہ جيئن هن عمل کي ڏسي حضور صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ گهر ۾ تشريف کڻي اچن. حضور صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ چاهيندا هئا تہ حضرت فاطمہ زهرا بہ انهن ڪنگڻن کي نہ پائي ڇوتہ توڙي جو انهن جي لاءِ پائڻ جائز آهي پر مان چاهيان ٿو تہ منهنجا اهل بيت جائز سينگار بہ شان و شوڪت سان نہ ڪن تہ جيئن انهن جون دليون دنيا ۾ نہ لڳن ۽ آخرت ۾ انهن جا درجات اجان بلند ٿين اهي دنيا ۾ فقر و رياضت جي زندگي گذارين. (مرآۃ المناجیح، ۶/۱۷۷بتغير)

والدين جي لاءِ نصيحت

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! هن حديثِ مبارڪ ۾ والدين جي لاءِ نصيحت آهي تہ هو پنهنجي اولاد خاص ڪري ڇوڪرين جي ديني اعتبار سان تربيت ڪن. تہ جيئن اهي شادي کان پهريان ۽ شادي کان بعد بہ نيڪ سيرت عورت بڻجي پنهنجي ٻارن جي ديني اعتبار سان تربيت ڪن. ڇوتہ عورت کان ئي هڪ چڱو گهراڻو ۽ خاندان بڻجندو آهي. پوءِ انهن جي پنهنجي ٻارن جي

سٺي تربيت ڪرڻ سان هڪ بهترين ۽ نيڪ معاشرو ٺهندو آهي. ان ڪري اسان کي گهرجي ته اسان پنهنجي پيڻ ڌيءُ جي تربيت دين جي مطابق ڪريون. اهو به معلوم ٿيو ته جتي والدين جي سعادت مندي اها آهي ته اهي نياڻيءَ جي چڱي تربيت ڪن اتي نياڻيءَ جي سعادت مندي اها آهي ته اها والدين جي جائز خوشين جو لحاظ رکي. انهن جي خدمت ڪري، انهن جي مزاج کان واقف ٿئي، پوڙهائپ ۾ خاص ڪري انهن جي سٺي طرح خدمت ڪري. پنهنجي خوشين تي والدين جي جائز خوشين کي ترجيح ڏئي. مطلب ته انهن جي خدمت ۾ ڪا ڪمي نه ڪري. جيئن خاتونِ جنت رَضِیَ اللہُ عَنۡہا سعادت مند ڌيءُ هيون. پاڻ رَضِیَ اللہُ عَنۡہا جي سعادت مندي جي ڪري ئي اسان تي ڪرم ٿيو جو رسول اڪرم صَلَّی اللہُ عَلَیۡہِ واٰلِہٖ وَسَلَّمَ خاتونِ جنت کي هڪ تسبيح عطا فرمائي جنهن کي تسبيحِ فاطمه چيو ويندو آهي.

تسبيح فاطمه

امير المؤمنين مولا مشڪل ڪشا حضرت علي المرتضيٰ کَرَّمَ اللہُ وَجۡہَہُ الۡکَرِیۡم فرمائن ٿا ته نبي ڪريم صَلَّی اللہُ عَلَیۡہِ واٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي خدمت ۾ ڪجهه قيدي آندا ويا ته مون حضرتِ فاطمه کي چيو ته تون پنهنجي بابا سائين، حضور رحمتِ عالم صَلَّی اللہُ عَلَیۡہِ واٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي خدمت ۾ حاضر ٿي ڪو غلام وٺي اچ ته جيئن اهو ڪم ڪار ۾ تنهنجو هٿ ونڊائي سگهي. پوءِ پاڻ رَضِیَ اللہُ عَنۡہا شام جي وقت حضور نبي اَڪرم صَلَّی اللہُ عَلَیۡہِ واٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي خدمت ۾ حاضر ٿيون ته رسول اڪرم صَلَّی اللہُ عَلَیۡہِ واٰلِہٖ وَسَلَّمَ پڇا ڪئي: ڌيءُ ڇا ڳالهه آهي؟ پاڻ رَضِیَ اللہُ عَنۡہا صرف ايترو عرض ڪيو ته سلام جي لاءِ حاضر ٿي آهيان. حياء جي سبب وڌيڪ ڪجهه نه چئي سگهيون. جڏهن گهر موٽيون ته حضرت علي المرتضيٰ کَرَّمَ اللہُ وَجۡہَہُ الۡکَرِیۡم پڇا ڪئي: ڇا ٿيو؟ چيائين: مان حياءُ جي ڪري وڌيڪ ڪجهه نه چئي سگهيس. ٻي رات وري حضرت علي المرتضيٰ کَرَّمَ اللہُ وَجۡہَہُ الۡکَرِیۡم خاتونِ جنت، حضرت فاطمة الزّهراء رَضِیَ اللہُ عَنۡہا کي نبي ڪريم صَلَّی اللہُ عَلَیۡہِ واٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي بارگاهه ۾ گهر جي ڪم ڪار ۾ سهولت جي لاءِ هڪ غلام گهرڻ لاءِ موڪليو پر پاڻ رَضِیَ اللہُ عَنۡہا هن ڀيري به حياءُ جي سبب سوال نه ڪري سگهيون.

(حضرت علي المرتضيٰ ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ الْكَرِيْم وڏيڪ فرمائن ٿا ته) جڏهن ٽئين شام آئي ته اسان ٻئي حضور نبي اَڪرم، نُورِ مُجَسَّم صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي خدمت ۾ حاضر ٿياسين پاڻ ڪريم صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اچڻ جو سبب پڇيو ته حضرت علي المرتضيٰ ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ الْكَرِيْم فرمائن ٿا: مون عرض ڪيو: يا رسول الله! اسان کي ڪم ۾ دشواري ٿيندي آهي تنهنڪري اسان چاهيو ته اوهان کان ڪو غلام گهرون. حضور نبي اَڪرم صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن ارشاد فرمايو: ڇا مان توهان کي اهڙو ڪم نه ٻڌايان جيڪو توهان جي لاءِ ٻانهن کان بهتر آهي؟ حضرت علي المرتضيٰ ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ الْكَرِيْم عرض ڪيو: جي ها! يا رسولَ الله! پاڻ سڳورن صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ارشاد فرمايو: صبح شام 33 ڀيرا سُبْحَانَ الله، 33 ڀيرا اَلحَمْدُلله ۽ 34 ڀيرا اَلله اَڪبَر چئو، صبح ۽ شام هزار نيڪيون ملنديون. حضرت علي المرتضيٰ ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ الْكَرِيْم فرمائن ٿا: هن کان پوءِ مون انهن تسبيحات کي پنهنجي معمول ۾ شامل ڪري ورتو وري ڪڏهن هن عمل کي نه ڇڏيو، ايستائين جو صفين جي جنگ واري رات ۾ ان کي پڙهڻ وسري ويو هو پوءِ مون کي آخر ياد اچي ويو ته مون پڙهي ورتو. (سنن ڪبري للنسائي،ڪتاب عمل اليوم والليلة،باب ثواب ذلڪ،۲۰۴/۶،حديث: ۱۰۶۵۲)

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اسان ٻڌو ته حضور صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ خاتونِ جنت رَضِيَ اللهُ عَنْهَا جي طرفان ڏنل ڪنگڻ اصحابِ صُفّه تي خرچ ڪري ڇڏيا، الله جي پياري رسول صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ پنهنجي هن مبارڪ عمل سان اسان کي اهو درس ڏنو ته ديني طالبِ علمن تي پنهنجو مال خرچ ڪرڻ گهرجي. آقا عَلَيهِ السَّلَام چاهين ها ته ان مال کي ڪنهن ٻي نيڪ ڪم ۾ خرچ ڪرڻ جو حڪم به ڏئي سگهيا ٿي پر پاڻ عَلَيهِ السَّلَام اصحابِ صُفه جيڪي دين جو علم سکڻ جي لاءِ هر وقت تيار رهندا هئا، انهن تي خرچ ڪرڻ جو حڪم ڏنو. هن مان خبر پئي ته اسان کي پنهنجو مال انهن ڪمن ۾ خرچ ڪرڻ گهرجي جن سان **دين کي** گهڻو فائدو ٿئي. پنهنجو مال ديني ڪمن ۾ خرچ ڪرڻ سان گڏوگڏ جيترو وڌ ۾ وڌ ٿي سگهي ته اسان کي پنهنجو وقت به پيش ڪرڻ گهرجي، فيضانِ مصطفيٰ سان مالامال ٿيڻ وارا صحابه ڪرام ۽ ٻين بزرگن سڳورن جا اهڙا سوين واقعا آهن

جو جن جو مال ديني ڪمن ۾ وقف ٿيڻ سان گڏوگڏ انهن جو وقت بہ دين جي سربلندي جي لاءِ گذرندو هو. الله پاڪ انهن عظيم هستين جي دينِ اسلام جي لاءِ ڏنل قربانين جي صدقي اسان کي بہ اهڙو جذبو نصيب فرمائي جو اسان بہ پنهنجو مال الله پاڪ جي راھ ۾ پيش ڪريون ۽ پنهنجو وقت بہ علمِ دين سکڻ سيکارڻ ۾ گذاريون.

ابتداءِ اسلام ۾ صحابہ جون قربانيون

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! هن ۾ ڪو شڪ ناهي تہ ابتداءِ اسلام جو دور گهڻو ئي مشڪل دَور هو. صحابَہ ڪرام عَلَيهِمُ الرِّضوَان کي دِين سکڻ ۽ ان تي عمل ڪرڻ ۾ اهڙين اهڙين پريشانين ۽ مشڪلاتن جو منهن ڏسڻو پيو جو جن جو تصور بہ ڏکائي ڇڏي ٿو. بک، اڃ، بي وسي، مسافري، پنهنجن جون بي وفائيون، غيرن جون دشمنيون، گهر بار کان دوري، ڪيئي ڪيئي ڏينهن بک اڃ ۾ گذري ويندا هئا! مطلب تہ! ڪيئي مشڪلاتون هيون، صحابہ ڪرام عَلَيهِمُ الرِّضوَان هر آزمائش جو ڄمي مقابلو بہ ڪيو ۽ مديني جي تاجدار، سڄي ڪائنات جي مالڪ و مختار صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي غلامي بہ نہ ڇڏيائون. دِين سکڻ، دين جي خدمت ۽ دِين جي تبليغ ڪرڻ کي نہ ڇڏيائون.

اصحابِ صُفّہ ڪير آهن؟

اهي صحابَہ ڪرام عَلَيهِمُ الرِّضوَان جيڪي حضور عَلَيه الصَّلٰوة وَالسَّلَام جي خدمت ۾ صرف دِين سکڻ جي لاءِ حاضر رهندا هئا. انهن کي اصحابِ صُفّہ چيو ويندو آهي. انهن جو شان تہ بي مثل ۽ بي مثال آهي.

اصحابِ صُفّہ ڪير هئا؟ هنن جي باري ۾ بہ ٻڌي وٺو تہ مَسجِدِ نبوي شريف ۾ هڪ چبوترو هو، جتي(مختلف اَوقات ۾) اٽڪل چار پنج سؤ فقراءِ مهاجرين ويهندا هئا. انهن کي اصحابِ صُفّہ چوندا آهن. انهن وٽ نہ گهر هو نہ دُنياوي ساز و سامان ۽ نہ ئي ڪو ڪاروبار. غُربت جو عالم اِهو هو جو اِنهن مان 70 وٽ تہ اَوگهڙ ڍڪڻ جي لاءِ پورو ڪپڙو بہ نہ هو. انهن جي تعداد ۾

گهٽ وڌائِي ٿيندي رهندي هئي. مديني شريف ۾ اچڻ واري جو ڪو ڄاڻ سُڃاڻ وارو نہ هوندو هو تہ اهو بہ صُفہ وارن ۾ شامل ٿي ويندو هو. (تفسير نعيمي،۱۳۲/۳مفهوما)

اصحابِ صُفّہ جا فاقہ

صحابہءِ ڪرام عَلَيهِمُ الرِّضْوَان جي هيءَ اها مقدس جماعت آهي جيڪي پنهنجا گهر ٻار، اهل و عيال ۽ فڪرِ روزگار کان بي نياز ٿي صرف دِين سکڻ جي لاءِ مسجدِ نبوي ۾ ئي رهندا هئا. اهي بک بہ برداشت ڪندا هئا، اُڃ بہ سهندا هئا، اهي تڪليفن کي بہ منهن ڏيندا هئا ۽ فاقن ۾ بہ مبتلا ٿيندا هئا پر دين سکڻ انهن نہ ڇڏيو. ڪيترن ئي روايتن ۾ اچي ٿو تہ اهي عظيم انسان ڪيئي ڪيئي ڏينهن تائين فاقہ ڪشي ۾ گذاريندا هئا (يعني بغير کائڻ پيئڻ جي گذاريندا هئا).

اچو اَصحاب صُفہ جي قربانين ۽ انهن جي فاقن جي باري ۾ ڪجھ ٻڌون ٿيون:

(1) حضرتِ سيدُنا فَضالہَ بن عُبَيد رَضِيَ اللهُ عَنْه فرمائن ٿا، حبيبِ ڪِبرِيا، اِمامُ الانبياء صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جڏهن ماڻهن کي نماز پڙهائيندا هئا تہ ڪي صحابہ عَلَيْهِمُ الرِّضْوَان نماز ۾ ئي قيام جي حالت ۾ بُک جي سختيءَ جي سبب ڪِري پوندا هئا ۽ اهي اصحابِ صُفہ هوندا هئا. ايستائين جو اعرابي چوندا هئا تہ اهي ديوانا آهن. جڏهن سرڪارِ مدينه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نماز مان فارغ ٿيندا هئا تہ انهن ڏانهن متوجھ ٿي فرمائيندا هئا، (اي اصحابِ صُفہ) جيڪڏهن توهان کي معلوم ٿي وڃي تہ توهان جي لاءِ اللّٰه تعاليٰ وٽ ڇا (اجر ۽ ثواب) آهي تہ توهان انهيءَ ڳالھ کي پسند ڪريو تہ توهان جي بُک ۽ حاجت منديءَ ۾ اڃان وڌارو ٿئي. (فيضانِ سنّت، ص۷۰۲،ترمذي،ڪتاب الزهدباب ماجاء في معيشة ...الخ، ۱۶۲/۴،حديث:۲۳۷۵)

(2) حضرت سَيدُنا ابوهريره رَضِيَ اللهُ عَنْه جيڪي اصحابِ صفہ مان هئا اهي فرمائن ٿا: مون (بُک سبب) پنهنجي اها حالت بہ ڏٺي جو مديني جي تاجوَر، محبوبِ ربّ اڪبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن جي مِنبر شريف ۽ اُمُّ الْمؤمنين حضرتِ سيّدتنا عائشہ صديقہ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا جي حُجري مبارڪ جي وچ ۾ بيهوش ٿي ڪِري پوندو هئس،

ڪو ماڻهو اچي منهنجي ڪنڌ تي پير رکي ڇڏيندو هو. اهو سمجهندو هو ته مون تي جُنون جي ڪيفيت طاري آهي، حالانڪ مون کي جُنون وغيره ڪجهه به نه هوندو هو اِها حالت بُک جي ڪري هوندي هئي. (فيضانِ سنّت ص۶۹۵،بخاري،ڪتاب الاعتصام بالڪتاب والسنة باب ذڪر النبي ...الخ،۵۱۵/۴،حديث:۷۳۲۴)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰهُ عَلٰی مُحَمَّد

سيدنا ابوهريره رَضِیَ اللّٰهُ عَنْه جي بک جو ذڪر

حضرت سيدُنا عامر رَضِیَ اللّٰهُ عَنْه کان روايت آهي ته حضرت سيدُنا ابوهريره رَضِیَ اللّٰهُ عَنْه فرمايو: مان اصحاب صفه مان هئس. هڪ ڏينهن مون روزو رکيو. شام جي وقت پيٽ ۾ تڪليف جو احساس ٿيو ته مان قضاء حاجت جي لاءِ هليو ويس. جڏهن واپس موٽيس ته صُفه وارا پنهنجو کاڌو کائي چڪا هئا. قريش جا مالدار ماڻهو صُفه وارن ڏانهن کاڌو موڪليندا هئا. مون پڇا ڪئي ته: اڄ کاڌو ڪنهن جي طرفان آيو هو؟ هڪ شخص ٻڌايو: اميرالمؤمنين حضرت سيدُنا عمربن خطاب رَضِیَ اللّٰهُ عَنْه جي طرفان. مان اميرالمؤمنين حضرت سيدُنا عمر رَضِیَ اللّٰهُ عَنْه وٽ ويس ته پاڻ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْه نماز کان پوءِ تسبيحات پڙهڻ ۾ مصروف هئا. مان انتظار ڪرڻ لڳس. جڏهن فارغ ٿيا ته مون ويجهو وڃي عرض ڪيو: مون کي ڪجهه پڙهائي ڇڏيو. ۽ منهنجو مقصد اهو هو ته مون کي ڪجهه کاڌو کارايو. امير المؤمنين رَضِیَ اللّٰهُ عَنْه مون کي سوره آل عمران جون آيتون پڙهائڻ لڳا. پوءِ جڏهن پاڻ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْه گهر ويا ته مون کي دروازي تي ڇڏي پاڻ اندر هليا ويا ڪافي دير ٿي وئي پر واپس نه موٽيا. مون سوچيو شايد ڪپڙا مٽائي رهيا هجن. يا منهنجي لاءِ گهر وارن کي کاڌي جو حڪم ڏنو هجي پر مون اتي اهڙو ڪجهه نه ڏٺو. جڏهن تمام گهڻي دير ٿي وئي ته مان اتان کان نڪتس. راهه ۾ رسولِ اڪرم صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سان ملاقات ٿي ته پاڻ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن ارشاد فرمايو: اي ابوهريره! اڄ تنهنجي وات مان تيز خوشبو اچي رهي آهي. مون عرض ڪيو: جي ها! يارسول الله صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! اڄ مون روزو رکيو هو ۽ اڃان تائين افطار ناهي ڪيو ۽ نه ئي مون وٽ ڪجهه آهي جنهن سان روزو افطار ڪيان. رحمتِ عالم، نُورِ

مُجَسَّم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مون کي پنهنجي گھر وٺي ويا ۽ هڪ پيالو گھرايو جنهن ۾ ڪاڏي جو ڪجهه اثر باقي هو. مون کي ائين لڳو جيئن هن مان ڪنهن جَو ڪاڏا هجن. پيالي جي ڪنارن تي ڪجهه ڪاڏو باقي بچيل رهجي ويو هو جيڪو تمام گهٽ هو. مون بِسْمِ الله پڙهي ان کي گڏ ڪيو ۽ کائي ورتو ايستائين جو مان سير ٿي ويس. (الله والوں کی باتیں،۱/۶۴۲ملخصا)

اصحابِ صُفّہ سان سرڪار صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم جي محبت

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اسان کي غور ڪرڻ گھرجي ته اصحابِ صُفّہ ته ايتري مشقت سان علم دين حاصل ڪندا هئا، ڇا اسان آسانين جي باوجود به گهٽ ۾ گهٽ ضروري فرض علم حاصل ڪريون ٿيون؟ اصحابِ صُفّہ ڪيتريون پريشانيون سهندا هئا، بظاهر اهي گهڻا غريب هئا، اهي گهڻا نادار هئا، نه انهن کي ڪجهه کائڻ لاءِ نيڪ طرح ملندو هو نه ئي پيئڻ لاءِ، پر انهن کي اهو شرف ضرور حاصل هو جو اهي اصحابِ صُفّہ رسولِ ڪريم، رؤفٌ رّحيم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جا گهڻا مُقَرَّب هئا، آقا ڪريم عَلَيهِ السَّلَام انهن سان گهڻي محبت ڪندا هئا. اسان جي مٺي مٺي آقا، مڪي مدني مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وٽ جڏهن ڪو تحفو، صدقو يا مالِ غنيمت ايندو هو ته پاڻ ان مان اصحابِ صُفّہ تي خرچ ڪندا هئا. حديثن ۾ اچي ٿو ته پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ٻين اصحابن کي ترغيب ڏياريندا هئا ته اهي اصحابِ صُفّہ کي کاڌو کارائن ۽ انهن تي خرچ ڪن. انهن مان ڪن جي خرچ جا ڪفيل خود آقا ڪريم عَلَيهِ السَّلَام هئا. (مرآۃ المناجیح، ۷/۳۵)

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اوهان ڏٺو ته اصحاب صفہ کي آقا ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو خاص قرب حاصل هو پاڻ انهن تي شفقتن جي ڪثرت ڪندا هئا اهڙي طرح پيارا صحابهءِ ڪرام رِضْوَانُ اللهِ عَلَيهِمْ اَجْمَعِين به اصحابِ صُفَّہ جو خاص خيال رکندا هئا ۽ انهن جي حاجتن کي پورو ڪندا هئا، اچو ان جي هڪ جهلڪ ملاحظه فرمايو: جيئن اهي ستر صحابي سڳورا (عَلَيهِمُ الرِّضْوَان) جيڪي بهترين قاري به هئا انهن جي باري ۾ اچي ٿو ته اهي ڏينهن جو ڪاٺيون گڏ ڪري وڪڻندا هئا ۽ ان مان حاصل ٿيندڙ آمدني مان خير خواهي ۽ ڀائپي جي جذبي تحت اصحابِ

صُفّہ (علم دين حاصل ڪرڻ وران شاگردن) جي لاءِ ڪاڏو تيار ڪرائي انهن کي ڪارائيندا هئا ۽ رات عبادت ۾ گذاريندا هئا. (مرآة المناجيح،۲/۲۸۴)

آقا ڪريم ﷺ جو ديني شاگردن تي خرچ ڪرڻ

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! **اصحابِ صُفّہ علمِ دين** سکندا هئا ان ڪري پيارا آقا، مٺا مٺا مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ **خود بہ انهن تي خرچ ڪندا هئا ۽ ٻين کي ترغيب بہ ارشاد فرمائيندا هئا.** ۽ ائين ناهي تہ آقا ڪريم عَلَيه السَّلَام صرف اصحابِ صُفّہ تي ئي خرچ ڪندا هئا. پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ **جو مال تہ دين جي لاءِ وقف هو. جيترو بہ مال سندن خدمت ۾ ايندو هو، پاڻ راهہ خدا ۾ خرچ ڪندا هئا.**

حضرت سَيدُنا ابُوذر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ **فرمائن ٿا: هڪ ڏينهن مان نبِي اَڪرَم، نورِ مُجَسَّم** صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ **جن سان گڏ هيس. جڏهن پاڻ سڳورن احد جبل کي ڏٺو تہ فرمايو: "جيڪڏهن اِهو جبل منهنجي لاءِ سون بڻجي وڃي تہ مان پسند نہ ڪندس تہ ان مان هڪ دينار بہ مون وٽ ٽن ڏينهن کان وڌيڪ رهجي وڃي، سواءِ ان دينار جي جنهن کي مان قرض جي ادائيگي جي لاءِ رکي ڇڏيان".** (بخاري ،كتاب في الاستقراض... الخ،باب اداء الديون، ۲/ ۱۰۵، حديث:۲۳۸۸)

رب ڪريم قرآن پاڪ ۾ فرمائي ٿو:

وَاَمَّا السَّآىِٕلَ فَلَا تَنْهَرْ ۝۱۰ (پ۳۰،الضحي:۱۰)

ترجمو ڪنز الايمان: ۽ سوالي کي نہ جهڙڪ

يعني اي حبيب! صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ **جڏهن اوهان جي بارگاهہ ۾ ڪو سوالي اچي ڪجهہ گهري تہ ان کي ڪنهن بہ صورت ۾ ڌڙڪا ڏيڻ مناسب ناهي بلڪ ان کي ڪجهہ ڏيو يا حسنِ اَخلاق ۽ نرمي سان انهن جي سامهون نہ ڏيڻ جو عذر بيان ڪري ڇڏيو.** (خازن، الضحي، تحت الآية: ۱۰، ۴ / ۳۸۸، مدارك، الضحي، تحت الآية: ۱۰، ص۱۳۵۷، ملتقطاً)

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! غور ڪريو تہ اسان جا آقا سيدالانبياء آهن، نبين جا سردار آهن، ڪونين جا والي آهن، تخليقِ ڪائنات جو سبب آهن،

پر ان جي با وجود سندن جو مبارڪ انداز اهو هو جو پنهنجو پاڻ وٽ دنياوي مال رهڻ نہ ڏيندا هئا، پاڻ بکايل رهي ٻين کي کاڌو کارائڻ سندن جو طريقو رهيو آهي، پنهنجو مال هجي يا تحفي ۾ مليل مال هجي بلڪ جيڪڏهن اهو چيو وڃي تہ نبي ڪريم صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جو سمورو مال دين جي لاءِ وقف هو تہ اهو غلط نہ ٿيندو ڇوتہ نبين سڳورن ڪنهن کي دينار ۽ درهم جو وارث ناهي بڻايو جيئن

مفسرِ قرآن، مفتي احمد يار خان رَحْمَۃُ اللّٰہِ عَلَیْہ هڪ حديث جي شرح ڪندي لکن ٿا تہ ڪجھ انبياء ڪرام عَلَیْھِمُ السَّلَام تارِڪ الدُّنيا هئا، جن ٿورو مال بہ جمع ڪري نہ رکيو هو جيئن حضرت يحيىٰ وعيسىٰ عَلَیْھِمَا السَّلَام ۽ ڪن نبين سڳورن وٽ مال گهڻو هو جيئن حضرت سليمان و داؤد عَلَیْھِمَا السَّلَام، پر ڪنهن نبي جي مالي ميراث نہ بڻجي، انهن جو ڇڏيل مال دين جي لاءِ وقف هوندو آهي. (مرآة المناجيح،۱/۱۹۹)

سُبْحٰنَ اللّٰہ! پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اوهان ٻڌو تہ نبي ڪريم صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جو مال دين جي لاءِ وقف هو، خاص ڪري ديني طالب علمن تي خرچ ڪرڻ تہ پاڻ سڳورن صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي مبارڪ عادت هئي ۽ پنهنجي نياڻيءَ سيده فاطمہ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْھَا جي لاءِ بہ اهو ئي پسند فرمائيندا هئا تہ اهي بہ پنهنجو مال دين جي راھ ۾ خرچ ڪن.

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰہُ عَلٰی مُحَمَّد

حضرت سيدنا ابوبڪر صديق رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہ جو دين جي لاءِ خرچ ڪرڻ

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اسان ٻڌو تہ آقا ڪريم صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ پنهنجو مال دين جي لاءِ خرچ ڪندا هئا. جيڪڏهن اسان صحابہءِ ڪرام عَلَیْھِمُ الرِّضْوَان جي سيرت جو مطالعو ڪريون تہ خبر پوندي تہ اهي بہ پنهنجو مال دين جي لاءِ قربان ڪرڻ لاءِ هر وقت تيار رهندا هئا. ان باري ۾ اَمِيرُالمؤمنين حَضرتِ سيدنا

ابوبڪر صديق رضي الله عنه جو مثال اسان جي سامهون آهي.

حضرت سيدنا صديقِ اڪبر رضي الله عنه جي باري ۾ اچي ٿو ته پاڻ واپاري هئا، ڪپڙي جي وسيع ڪاروبار جا مالڪ هئا، جنهن ڏينهن اسلام آندائون ته سندن وٽ چاليهه هزار درهم يا دينار (يعني 40 هزار چانديءَ يا سوني جا سِڪا) هئا، اسلام آڻڻ ڪان پوءِ اهي سيئي راهه خدا ۾ خرچ ڪري ڇڏيا. (تاريخ مدينة دمشق،۳۰/ ۶۶)

غزوهءِ تبوڪ جي موقعي تي پنهنجي گهر جو سمورو مال اسلام ۽ مسلمانن تي نڇاور ڪرڻ جو واقعو به سندن ئي جو آهي. اهڙي طرح جڏهن به ضرورت پيش آئي ته دين جي لاءِ پنهنجو مال خرچ ڪرڻ ۾ سندن ٿورو به نه ڪيٻايو. ڪيئي غلامن کي پنهنجو ذاتي مال ڏئي آزاد ڪرائڻ جو شرف به ڪين کي حاصل آهي. حضرت سيدنا عُروه رضي الله عنه کان روايت آهي ته حضرت سيدنا ابوبڪر صديق رضي الله عنه اهڙا ست غلام خريد ڪري آزاد ڪيا جن کي راهِ خدا ۾ تمام گهڻيون تڪليفون ڏنيون وينديون هيون. انهن ۾ حضرت سيدنا بلال حبشي ۽ سيدنا عامر بن فهيره رضي الله عنهما به شامل آهن. (مجمع الزوائد،ڪتاب المناقب،باب جامع من فضله ،۹/۳۵،حديث :۱۴۳۴۰)

منقول آهي ته حضرت سيدنا بلال حبشي رضي الله عنه کي اسلام قبولڻ ڪان پوءِ تمام گهڻيون اذيتون ڏنيون وينديون هيون، حضرت سيدنا ابوبڪر صديق رضي الله عنه حضرت سيدنا بلال حبشي رضي الله عنه کي پنج اوقيه (تقريباً 32 تولا) سون جي بدلي خريد ڪيو ته وڪڻڻ وارن چيو: ابوبڪر! جيڪڏهن اوهان صرف هڪ اوقيه سون تي زور پريو ها ته اسان ايتري قيمت ۾ ئي ان کي وڪڻي ڇڏيون ها. پاڻ فرمايائون: جيڪڏهن توهان سو (100) اوقيه سون گهرو ها ته مان اهي به ڏئي بلال کي ضرور خريد ڪيان ها. (الرياض النضرة، ج ۱ص۱۳۳)

حضرت سيدنا صديقِ اڪبر رضي الله عنه جي معمولات کي ڏسي لڳي ٿو ته اسلام جي مدد و نصرت جي لاءِ پاڻ کلي دل سان پنهنجو ذاتي مال خرچ ڪيو. پنهنجي مال سان مصطفيٰ ڪريم صلّى الله عليه واله وسلّم جي اهڙي خدمت ڪئي جو آقا

ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ پاڻ ارشاد فرمايو: مون کي ڪنهن جي مال ايترو فائدو نہ ڏنو جيترو ابوبڪر صديق(رَضِیَ اللهُ عَنۡه) جي مال ڏنو. (ابن ماجة،كتاب السنة، باب في فضائل اصحاب رسول الله،١/٧٢ ،الحديث:٩٤)

حضرت عثمانِ غني جو دين جي لاءِ خرچ ڪرڻ

اهڙي طرح اَمِيرُالمؤمنين حَضرتِ سيدنا عثمانِ غني رَضِیَ اللهُ عَنۡه جو دين جي لاءِ خرچ ڪرڻ بہ گهڻو مشهور آهي. ڪيئي ڀيرا پاڻ دين جي لاءِ خرچ ڪرڻ تي آقا ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کان جنت جون خوشخبريون ماڻيون آهن. مديني شريف ۾ مهاجرن جي ضرورت تي پاڻ کوهہ خريد ڪري دين جي لاءِ وقف فرمايائون. اهڙي طرح غزوه تبوڪ جي موقعي تي پاڻ 950 **اُٺ**، 50 **گهوڙا** ۽ 1000 **اَشرَفيون** پيش ڪيون، پوءِ بعد ۾ 10 **هزار اَشرَفيون** ٻيون پيش ڪيون. (مرآة المناجيح،٨/٣٩٥) جڏهن بہ ضرورت ٿيندي هئي پاڻ دينِ اسلام جي لاءِ خرچ ڪرڻ کان بلڪل نہ ڪيٻائيندا هئا.

اهڙي طرح ٻين صحابہ ڪرام عَلَيۡهِمُ الرِّضۡوَان جا بہ ڪيئي واقعا آهن جو اهي دين جي لاءِ خرچ ڪرڻ ۾ اڳيرا رهندا هئا.

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! هن مان اسان کي بہ درس ملي ٿو تہ دين جي لاءِ پنهنجو مال ڏيڻ، خرچ ڪرڻ ۾ اڳيرو رهڻ گهرجي. جيڪڏهن اسان بزرگن جا واقعا پڙهنديون سين تہ اسان کي خبر پوندي تہ انهن جي بہ ڪوشش هوندي هئي تہ دين جي لاءِ اهڙي هنڌ خرچ ڪيو وڃي جنهن جا فائدا وقتي نہ هجن بلڪ اڄڻ وارن کي بہ ان مان فائدو ٿئي. هن سلسلي ۾ ڪروڙين حنفين جي امام، حضرت سيدنا امامِ اعظم ابوحنيفہ رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه جو پنهنجي شاگرد حضرت امام ابو يوسف رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه جي ڪفالت جو واقعو اسان جي لاءِ روشن مثال آهي. اچو! هن باري ۾ ٻڌون ٿيون:

امامِ اعظم علم بہ عطا ڪيوءِ مال بہ!

حضرت امام ابو يوسف رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه پاڻ فرمائن ٿا تہ مون حديث ۽ فقہ جي

طالبِ علم جي حيثيت سان ڪوفي ۾ وقت گذاريو. شروع ۾ گهڻو تنگ دست ۽ غريب گهراڻي سان تعلق رکندو هئس، منهنجو والد مون کي هڪ ڏينهن حضرت امام ابوحنيفه رَحْمَۃُ اللهِ عَلَيْه وٽ وٺي ويو، مان اتي پڙهڻ لڳس، منهنجي والد گهر اچي مون کي چيو: پٽ! حضرت امام ابوحنيفه رَحْمَۃُ اللهِ عَلَيْه ڏانهن پير ڦهلائي نه ويهندو ڪر، اهو بي ادبي جو انداز آهي.

پوءِ منهنجو والد مون کي چوڻ لڳو: اي منهنجا پٽ! اسان غريب ماڻهو آهيان، جڏهن ته امير ماڻهن جو ڪاڏو سٺيون غذائون هونديون آهن، اسان سڪل ماني کائي گذارو ڪريون ٿا، اسان گهڻا مفلس آهيون، اهي ڳالهيون چئي منهنجي والدِ محترم مون کي امام ابوحنيفه رَحْمَۃُ اللهِ عَلَيْه جي درس ۾ وڃڻ کان روڪي ڇڏيو، هوڏانهن امامِ اعظم رَحْمَۃُ اللهِ عَلَيْه مون کي غير حاضر ڏٺو ته منهنجي سڃاڻپ وارن کان پڇيو ته يعقوب ڇو نه پيو اچي؟ انهن ٻڌايو ته ان کي ته ان جي والد روڪي رکيو آهي. امام قاضي ابويوسف رَحْمَۃُ اللهِ عَلَيْه فرمائن ٿا: هوڏانهن منهنجي ڪيفيت اها هئي جو مان حضرت امام اعظم رَحْمَۃُ اللهِ عَلَيْه جي درس ۾ حاضر ٿيڻ جي لاءِ بيتاب رهندو هئس.

آخرڪار مان هڪ ڏينهن سندن درس ۾ وڃي پهتس، پاڻ وڏي شفقت سان غير حاضري جو سبب پڇيو ته مون پنهنجي غربت ۽ والد جي حڪم تي نه اچڻ جو ٻڌايو، ان ڏينهن ته مان سندن مجلس ۾ حديث سڳوريون ٻڌندو رهيس پر جڏهن مان گهر وڃڻ لڳس ته امام ابوحنيفه رَحْمَۃُ اللهِ عَلَيْه مون کي ويهڻ جو اشارو ڪيائون، جڏهن سمورا ماڻهو هليا ويا ته پاڻ مون کي هڪ ڳوٿري ڏني جيڪا درهمن سان ڀريل هئي، فرمايائون: هن مان گذارو ڪيو، پوءِ الله مالڪ آهي، مون ان کي کوليو ته هڪ سو (100) درهم هئا. پاڻ وڃڻ مهل حڪم ڏنائون ته منهنجي درس جي حلقي ۾ ايندا ڪيو، اهي درهم ختم ٿي ويا ته ٻيهر بندوبست ڪنداسين، ان ڏينهن کان پوءِ مان باقاعدگي سان درس جي حلقي ۾ اچڻ لڳس.

ڪجھ ڏينهن ڪان پوءِ پاڻ مون کي هڪ ٻي ڳوٺڙي ڏني، اهڙي طرح پاڻ وقت بوقت منهنجي مدد ڪندا رهيا ۽ ڪنهن کي خبر نہ پئي، هڪ خاص ڳالهہ اها تہ حضرت امامِ اعظم رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه رقم تہ ڏيندا رهيا پر ڪڏهن مون ڪان اهو نہ پڇيائون تہ ڪهڙي طرح ۽ ڪٿي خرچ ڪريو ٿا؟ ۽ پاڻ ئي محسوس ڪري وٺندا هئا تہ روپيا ختم ٿيڻ وارا آهن، ان سان گڏ ئي پاڻ ٻي رقم ڏيندا هئا. مان پڙهندو بہ رهيس ۽ منهنجو گهر بہ هلندو رهيو. پوءِ هڪ وقت آيو جو مان مالي لحاظ سان خوشحال ٿي ويس.

مان مسلسل حضرت امامِ اعظم رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه جي درس ۾ ايندو رهيس، علمي استفادو ڪندو رهيس ۽ هڪ وقت آيو جو حضرت امامِ اعظم ابوحنيفہ رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه مون کي هڪ طرف دنياوي مال سان خوشحال ڪري ڇڏيو ۽ ٻئي پاسي علم و فضل ۾ ممتاز بڻائي ڇڏيو، مون تي علم جا دروازا کلي ويا. (مناقب امام اعظم ،جز ثاني ،ص٢١١)

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اوهان سمجهي رهيا هوندا تہ ڪي بہ چار مهينن تائين حضرت امام اعظم رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه قاضي امام ابويوسف رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه جي ڪفالت ڪئي هوندي، ائين ناهي، بہ ٽي سال تہ ڇا بلڪ امام ابويوسف رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه فرمائن ٿا تہ حضرت امام اعظم رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه ڏھ (10) سال تائين منهنجو ۽ منهنجي گهروارن جو خرچ برداشت ڪيو. (مناقب امام اعظم ،جز اول ،ص٢٥٩ ملخصا)

امامِ اعظم ڪي ملڻ واريون برڪتون

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! امامِ اعظم رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه جي هن واقعي ۾ اسان جي لاءِ درس ئي درس آهي. حضرت امام قاضي ابو يوسف رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه بعد ۾ تمام وڏا عالم، مجتهد، مفتي ۽ قاضيءِ اسلام بڻيا. بلڪ سندن جي فيضِ نظر ۽ پُراثر تعليم سان ڪيئي وڏا وڏا عالم ۽ مفتي ۽ مجتهد پيدا ٿيا. سوچڻ جي ڳالهہ اها آهي تہ حضرت قاضي امام ابويوسف رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه کي اهو رتبو ۽ مقام ان ڪري مليو جو حضرت امام اعظم رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه انهن جي ڪفالت بہ ڪئي ۽ انهن

ڪي پڙهايو ۽. پوءِ حضرت قاضي امام ابو يوسف رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ بعد ۾ حضرت امام محمد رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ کي پڙهايو. حضرت امام محمد رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ حضرت امام شافعي جا استاد آهن. حضرت امام شافعي رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ حضرت امام احمد بن حنبل رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ کي پڙهايو. حضرت امام احمد بن حنبل رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ امام بخاري رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ کي تعليم ڏني. حضرت امام بخاري رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ اڳتي ڪيئي شاگرد پيدا ڪيا ۽ اهڙي طرح پوءِ اڳتي اهو سلسلو وڌندو ويو ۽ اڄ تائين جاري ۽ ساري آهي ۽ اِنۡ شَآءَ اللّٰہ قيامت تائين جاري ۽ ساري رهندو. سوچيو وڃي تہ اهو سڄو فيضان حضرت امامِ اعظم رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ جو آهي ۽ هن سڄي ثواب جا حق دار اهي بہ آهن ان ڪري جو انهن حضرت امام ابويوسف رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ کي علمِ دين جي روشني سان منور بہ فرمايو ۽ انهن تي پنهنجو مال بہ خرچ ڪيو.

اعلي حضرت رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ جو ديني شاگردن تي خرچ ڪرڻ جو انداز

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اعلي حضرت رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ جي عادت مبارڪ بہ هئي تہ پاڻ رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ علمِ دين حاصل ڪرڻ وارن شاگردن تي خوب خرچ ڪري خوش ٿيندا هئا ۽ پاڻ رَحۡمَۃُ اللّٰہِ عَلَیۡہ شاگردن تي گهڻا شفيق ۽ ڪريم هئا، خوشين جي موقعن تي، عيد جي ڏينهن ۾، انهن جي لاءِ نوان نوان ڪپڙا سبرائيندا هئا ۽ قسم قسم جا ڪاڏا پچرائي ڪارائيندا هئا. عرب شاگردن جي لاءِ عربي ڪاڌو، روسي شاگردن جي لاءِ روسي ڪاڌو، بنگالي شاگردن جي لاءِ بنگالي ڪاڌو الغرض جن شاگردن کي جيڪو ڪاڌو وڻندو هو انهن کي اهو پچرائي ڪارائيندا هئا ۽ ڪارائي خُوش ٿيندا هئا. (سوانح اعلي حضرت،ص۱۴۶ملخصا)

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰہ دعوت اسلامي بہ جامعات المدينہ جي شاگردن جي لاءِ ڪاڌي جو بهترين اهتمام ڪندي آهي بلڪ شاگردن جي هر طرح جي سهوليات جو خيال رکيو ويندو آهي، تنهنڪري هن نيڪ ڪم ۾ بہ دعوت اسلامي سان ڀر پور تعاون فرمايو.

اسان ڪي ڪٿي خرچ ڪرڻ گھرجي؟

پيارا پيارا اسلامي ڀينرون! هن واقعي ۾ اسان جي لاءِ نصيحت جا ڪيئي مدني گل به آهن ۽ ڪيتري پياري انداز سان اسان جي رهنمائي به ڪئي پئي وڃي ته اسان پنهنجو مال الله پاڪ جي راهه ۾ ڪهڙي انداز سان خرچ ڪريون ته جيئن ثواب به ملي ۽ اُمّتِ مُسلمہ جي خير خواهي به ٿئي.

ڪنهن جي عالمِ دِين بڻجڻ ۾ جيڪڏهن اسان جو مالي حصّو به شامل ٿي وڃي ته ان جا ڪوڙ سارا فائدا به آهن ۽ گهڻي دير تائين رهڻ وارا به آهن. بلڪ جيڪڏهن ان کي **ثوابِ جاريہ** چيو وڃي ته به دُرست ٿيندو. غور ڪريو! بالفرض اسان جي ڏنل مال مان هڪ عالمِ دين بڻجي ويو ته ان جي عالم بڻجڻ جو ثواب اسان کي ملندو، اهي تيار ٿيڻ وارا عالم جنهن جنهن کي علمِ دِين سيکاريندا، پڙهائيندا، ان جو ثواب به اسان کي ملندو، جيڪو انهن کي ٻڌي عمل ڪندو، ان جو ثواب به اسان کي ملندو. اهو اڳتي جنهن جنهن کي ٻڌائيندو ان جو ثواب به اسان کي ملندو، اَلغَرَض! الله چاهيو ته پوءِ اسان جي لاءِ ثواب جو نه رڪڻ وارو سلسلو شروع ٿيندو.

معلوم ٿيو ته دين جي لاءِ عالم سڳورن تي خرچ ڪرڻ جو ثواب به تمام گهڻو آهي ۽ ان جا فائدا به ڪوڙ آهن. انهن فائدن جي پيشِ نظر بعض بزرگن بابت اچي ٿو ته اهي ڪاروبار ڪري حاصل ٿيڻ واري نفعي مان ڪجھ رقم صرف عالم سڳورن تي خرچ ڪندا هئا، ان جا فائدا ۽ ثمرات عام ماڻهن تي خرچ ڪرڻ کان ڪيئي ڀيرا وڌيڪ آهن.

امام اعظم جو دين جي لاءِ خرچ ڪرڻ

خود حضرت سيدنا امام اعظم رَحۡمَۃُ اللہِ عَلَیۡہ جو اهو ئي معمول هو ته پنهنجي مال مان وڏو حصو **عالم سڳورن جي خدمت** ۾ پيش ڪندا هئا. جيئن قيس بن ربيع جو بيان آهي ته امامِ اعظم ابو حنيفہ رَحۡمَۃُ اللہِ عَلَیۡہ **بغداد** کان ڪوڙ سارو مال

خريد ڪري ڪوفي ۾ آڻي ان ڪي مارڪيٽ ۾ وڪڻندا هئا، ان مان جيڪو منافعو ٿيندو هو ته پاڻ پنهنجي مشائخن جي لاءِ ضرورت وارو سامان خريد ڪري انهن کي پهچائيندا هئا پوءِ محدث سڳورن جي لاءِ انهن جي ضرورت وارو سامان خريد ڪري انهن جي گهر پهچائيندا هئا، انهن جي لاءِ کائڻ پيئڻ جون شيون، لباس سبرائي موڪليندا هئا ۽ جيڪا رقم باقي بچي ويندي هئي ته پاڻ عالم سڳورن کي نقد ڏيندا هئا ته جيئن اهي پنهنجون ضرورتون پوريون ڪن، گڏوگڏ اهو پيغام موڪليندا هئا ته مون پنهنجي طرفان ڪجهه ناهي موڪليو اهو سڀ الله پاڪ اوهان جي لاءِ نفعو عطا فرمايو آهي، لهٰذا ان جي نعمتن جو شڪر ادا ڪريو، منهنجي واپاري زندگي ۾ جيتري قدر منافعو آهي، هن ۾ اوهان جو حصو آهي، مون کي ته صرف الله پاڪ اوهان جي خدمت جو سبب بڻايو آهي، ان جو رزق منهنجي هٿان اوهان وٽ پهچي رهيو آهي. (مناقب امام اعظم ،جز اول ،ص٢٦٢ ملخصا)

هڪ ٻي روايت ۾ اچي ٿو ته امام اعظم رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه **جڏهن به پنهنجي لاءِ يا پنهنجي گهر وارن جي لاءِ ڪپڙو يا ڪا ڪاڏي جي شيءِ خريد ڪندا هئا ته اوتري ئي اها شيءِ عالمن ۽ مشائخن جي لاءِ به خريد ڪندا هئا.** (مناقب امام اعظم ،جز اول ،ص٢٦١ ملخصا)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

دعوتِ اسلامي جا جامعات المدينه ۽ مدارس المدينه

پيارين پيارين اسلامي ڀينرون! عاشقانِ رسول جي مدني تحريڪ دعوتِ اسلامي جي تحت ملڪ ۽ ٻاهرين ملڪ اسلامي ڀائرن ۽ اسلامي ڀينرن جا سوين **جامعات المدينه** هزارين طالبن ۽ طالبات کي علمِ دين جي نور سان منور ڪري رهيا آهن. هن وقت اَلۡحَمۡدُلِلّٰه **ملڪ ۽ ٻاهرين ملڪ841جامعاتُ المدينه** (للبنين و للبنات) قائم ٿي چڪا آهن، جن ۾ پڙهڻ وارن ۽ پڙهڻ وارين جو تعداد تقريباً 62131 (ٻاهٺ هزار هڪ سو ايڪٽيهه) آهي.

2000ع کان 2019 ع تائين ملڪ ۽ ٻاهرين ملڪ تقريباً 4705 (چار هزار ست سو پنج) **مدني عالم سڳورا درسِ نظامي مڪمل** ڪري چڪا آهن، جڏهن ته 6129 (ڇهه هزار هڪ سو اُوڻٽيهه) **مَدَنِيہ اسلامي ڀينرون درسِ نظامي مڪمل** ڪري چڪيون آهن ۽ تقريباً 1431 (هڪ هزار چار سو ايڪٽيهه) اسلامي ڀينرون **فيضانِ شريعت ڪورس** مڪمل ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪري چڪيون آهن. دعوتِ اسلامي جي هن اهم ترين شعبي جو **سالانو خرچ اربين روپين** ۾ آهي، جنهن کي پورو ڪرڻ جي لاءِ عاشقانِ رسول پنهنجو حصو شامل ڪن ته، الله ڪري اسان به انهن جي فهرست ۾ شامل ٿي وڃون، هرڪو پنهنجي مالي حيثيت جي مطابق غور ڪري وٺي ته اهو پنهنجي طرفان ڪيترو حصو شامل ڪري سگهي ٿو.

جامعات المدينہ ۽ مدارس المدينہ سان تعاون جي اهميت

هاڻي اسان ڏٺو ته اسان جا اسلاف دينِ اسلام جي لاءِ خرچ ڪرڻ جي ڪيتري ڪوشش ڪندا ها، ۽ پوءِ خاص طور تي دعوتِ اسلامي جي جامعة المدينہ يعني اهڙي اداري سان تعاون ڪرڻ جتي اُمّت جا رهنما يعني عالم سڳورا تيار ٿيندا هجن، اهو ڇڻ ائين آهي جيئن دين کي مضبوط ڪرڻ.

دعوتِ اسلامي جي جامعة المدينہ ۾ جتي فيضانِ علمِ دين عام ٿي رهيو آهي، اتي اَلحَمدُ لِلّٰہ! پڙهڻ وارن جي ذريعي بي نمازين تائين نماز جي دعوت پهچي رهي آهي، قرآنِ پاڪ جي تعليم سان ناواقف ماڻهن ۾ محبتِ قرآن عام ڪئي پئي وڃي، قرآن سکڻ سيکارڻ جو جذبو ڏنو پيو وڃي، اهڙي اِداري سان تعاون ڪرڻ ڇڻ پنهنجي معاشري ۾ ديني نظام جي ترقي ۽ مضبوطيءَ جو ضامن آهي. پنهنجي **صدقات، خيرات، زڪوٰة ۽ عُشر** وغيره جي ذريعي دعوتِ اسلامي جي **جامعات المدينہ** سان ڀرپور تعاون ڪريو.

ديني واخلاقي تربيت

اَلْحَمْدُ لِلّٰہ! دعوتِ اسلامي جي جامعات المدينہ جي شاگردن ۽ شاگرديائڻين

جي ديني ۽ اخلاقي تربيت تي ڀرپور توجهه ڏني ويندي آهي. ان جي لاءِ نمازِ پنجگانہ جي علاوه ٻين نفلن مثال طور صلوٰة التوبہ، تهجّد، اشراق ۽ چاشت جي نمازن جو اهتمام ڪرڻ جي ترغيب ڏياري ويندي آهي مختلف موقعن تي بيانات جو سلسلو رکيو ويندو آهي جنهن ۾ ڪڏهن والدين جو ادب ۽ احترام ڪرڻ ۽ حسن سلوڪ سان پيش اچڻ جي ترغيب ڏني ويندي آهي، ڪڏهن ڪوڙ، غيبت، چغلي، حسد، تڪبر وغيره جهڙي باطني مرضن ڪان نفرت ڏياري ويندي آهي. اهڙي طرح انهن شاگردن ۽ شاگرداڻين جي تنظيمي تربيت تي بہ خاص ڌيان ڏنو ويندو آهي، تہ جيئن دورانِ تعليم ۽ درس نظامي ڪان فارغ ٿيڻ کان پوءِ شاگرد اسلامي ڀائر اسلامي ڀائرن ۾ ۽ پنهنجي گهر وارن ۾ دعوت اسلامي جي طريقيڪار جي مطابق نيڪي جي دعوت جون ڌومون مچائڻ ۾ ڪامياب ٿي وڃن ۽ طالبات ٻين اسلامي ڀينرن ۽ پنهنجي محارم رشتيدارن ۾ نيڪي جي دعوت عام ڪنديون رهن.

اهڙي طرح **جامعة المدينہ** (للبنات) جي **مُدرِّسات ۽ طالبات** (يعني پڙهائڻ واريون مَدَنِيہ اسلامي ڀينرون ۽ شاگرداڻيون) بہ دعوتِ اسلامي جي **مختلف شعبن** ۾ ٿيڻ وارن مدني ڪمن ۾ حصّو وٺڻ جي سعادت حاصل ڪنديون آهن. اسلامي ڀينرن جي عالمي مجلس مشاورت جي تحت اسلامي ڀينرن جي 8 **مدني ڪمن** ۾ عملي طور تي شامل ٿي نيڪي جي دعوت جون ڌومون مچائڻ جي ڪوشش ڪن ٿيون. اَللّٰھُمّ زِدْ فَزِدْ ثُمَّ زِد. يعني اي الله وڌاءِ اجان وڌاءِ ۽ وري وڌاءِ. (فيضانِ سُنّت صفحه۵۸۹،ملتقطاً)

والدين جي لاءِ صدقہءِ جاريہ

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! نيڪي جي ڪمن ۾ تعاون جي ضرور ڪوشش ڪرڻ گهرجي. ان اخراجات ۾ پنهنجي مرحوم والد يا والده يا ٻنهي جي **ايصالِ ثواب** جي بہ نيت ڪري سگهجي ٿي، ماءُ پيءُ جي حياتي ۾ بہ تہ **نيڪ اولاد** انهن جي خدمت جي لاءِ خرچ ڪندي ئي آهي، اي ڪاش! جو اسان ماءُ پيءُ

جي دنيا مان وڃڻ کان پوءِ بہ نيڪي جي ڪمن ۾ وڌ کان وڌ خرچ ڪري اُنهن ڪي **اِيصالِ ثواب** ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪري سگهون. اهو **صدقۂ جاريہ** بہ ٿيندو ۽ الله چاهيو تہ دِين جي تقويت جو سبب بہ ٿيندو. هتي اها ڳالهہ بہ ذهن نشين فرمايو تہ اسان هجون يا نہ هجون دين جو نظام قيامت تائين هلندو رهندو، اِنْ شَآءَ الله اها اسان جي لاءِ سعادت جي ڳالهہ آهي تہ هن ۾ اسان جو ڪيترو حصو شامل ٿئي ٿو. يا اسان ٻين اسلامي ڀينرن سان رابطو ڪري پنهنجي اعمال نامي ۾ ڪيتريون نيڪيون لکرائي سگهون ٿيون. الله پاڪ اسان کي عمل جي توفيق عطا فرمائي. اٰمِين بِجَاه النَّبِي الْاَمِين

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! بيان کي ختم ڪندي سنّت جي فضيلت ۽ ڪجھ سنّتون ۽ آداب بيان ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪيان ٿي، تاجدار رسالت، شهنشاهِ نُبُوَّت، مصطفيٰ جانِ رحمت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو فرمان جنّت نشان آهي: جنهن منهنجي سنّت سان محبت ڪئي ان مون سان محبت ڪئي ۽ جنهن مون سان محبت ڪئي اهو جنّت ۾ مون سان گڏ هوندو. (مشكاة الصابيح،كتاب الايمان،باب الاعتصام بالكتاب والسنة،١/٩٧،حديث:١٧٥)

سینہ تری سُنّت کا مدینہ بنے آقا جنت میں پڑوسی مجھے تم اپنا بنانا

هلڻ جون سُنتون ۽ آداب

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! اچو تہ شَيخِ طَرِيقَت،اَمِيرِ اَهلسُنّت دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه جي رسالي ”163 مَدَني گل“ مان هلڻ جون سُنتون ۽ آداب ٻڌون ٿيون: ❖ سيپاري 15 سورهٔ بني اسرائيل آيت نمبر 37 ۾ الله پاڪ ارشاد فرمايو آهي:

وَ لَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا ۚ اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُوْلًا۔

ترجموڪنزالايمان: ۽ زمين ۾ آڪڙ ڪري نہ هل بيشڪ تون زمين کي هرگز چيري نہ سگهندين ۽ هرگز پهاڙن جي اوچائي کي نہ پهچندين.

❖ الله پاڪ جي رحمت ڀڃي دنيا ۾ تشريف فرما ٿيڻ واري نبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن فرمايو: هڪ شخص ٻه چادرون پائي تڪَبُّر سان هلي رهيو هو ۽ گهمنڊ ۾ هو، اهو زمين ۾ دٻايو ويو ۽ اهو قيامت تائين زمين ۾ دٻجندو ويندو. (صحيح مسلم ص 1156حديث 2088) ❖ رسولِ اڪرم،نورِ مُجَسَّم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ هلندا هئا ته ڪجهه اڳيان طرف جهڪي هلندا هئا جڻ ته پاڻ مٿانهين کان هيٺ پيا لهن. (الشمائل المحمديه للترمذي ص 87 رقم 118) ❖ جيڪڏهن ڪا رڪاوٽ نه هجي ته رستي جي ڪناري ڪناري وچٿري چال هلو، ❖ رستي تي هلندي بلاضرورت هيڏانهن هوڏانهن ڏسڻ سنّت ناهي، هيٺ نِگاهه ڪري باوقار طريقي سان هلو. ❖ ڪجهه ماڻهن جي عادت هوندي آهي ته رستي تي هلندي جيڪا به شيء سامهون آئي ان کي لتون هڻندي گذرندا آهن، هي بالڪل غير مُهَذَّب طريقو آهي ائين ڪرڻ سان ڪنهن جو پير زخمي ٿيڻ جو به انديشو آهي ۽ اخبار يا لڪائي وارن دٻن، پيڪٽن، ۽ مِنرل واٽر جي خالي بوتلن وغيره کي لت هڻڻ بي ادبي به آهي.

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

طرح طرح جون هزارين سنتون سکڻ جي لاءِ **مڪتبة المدينہ** جي شايع ٿيل ڪتاب 312 صفحن تي مشتمل ڪتاب "**بهار شريعت**" حصو 16 ۽ 120 صفحن جو ڪتاب "**سنتيں اور آداب**" هديو ڏئي حاصل ڪيو ۽ پڙهو.

ايندڙ هفتيوار اجتماع جي بيان جون جهلڪيون

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اِنْ شَآءَالله! آئنده هفتيوار اِجتماع جو موضوع هوندو: "امام جعفر صادق جي پٽ کي نصيحت" جنهن ۾ اسان امام جعفر صادق رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه جي سيرت ۽ ڪردار بابت ٻڌنديون سين. سندن تعارف به ٻڌنديون

سين ۽ انهن پنهنجي پٽ حضرت سيدنا امام موسيٰ ڪاظم رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه ڪي کهڙيون نصيحتون ڪيون هن باري ۾ به ڪجھ ٻڌنديون سين. آخر ۾ ڪوندن بابت ڪجھ اهم نڪتا به ٻڌڻ جي سعادت حاصل ڪنديون سين. لهٰذا! **آئنده اربع** به اجتماع ۾ حاضري جي نيت ڪريو، نه صرف پاڻ اچڻ جي بلڪ **اِنفرادي ڪوشش** ڪري ڀين ڪي به گڏ آڻڻ جي نيت ڪريو ۽ هٿ کڻي چئو: اِنْ شَآءَالله

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد